

הספקולנטיות הגלותית שישראל טרם

השתחררה ממנה * הרמן גרינג' חוזר למציאות

מטורפת * הצרכים הקוגניטיביים של חברי הכנסת

שורשים

מנחם מנדל

לפני כמה שבועות הופיע גיבור של אחד מקיבוצי השומר הצעיר בגליל על מירקע הטלוויזיה. הוא הסביר את הסיבות המביאות אותו להשקיע את הכספים והרווחים של קיבוצו בבורסה. קשה היה שלא להרהר על האידיאולוגיה שעל ברכיה קמה תנועת השומר הצעיר — הב' שרוביה, אשר נועד להפוך את הפירמי"דה של העם היהודי, על-ימנת להופכו לעם גורמלי, ככל העמים.

לפני כשבוע קיבלתי בדואר ספר נוסף בסידרת כתבי שלום עליכם, אותה מתר"ג גם מזה כמה שנים חבר קיבוץ בית-אלפא (אף הוא של השומר הצעיר) אריה אהרנלי. הספר הוא לא פחות ולא יותר מאשר מנחם-מנדל*. המתאר בהרחבה אותו עולם מפקפק של בורסת-הלומות יהודית במוזר-האירוסה; סיפורם של נייר-רות-ערך מפקקים, מיליונים אבודים, פרנסות-אוויר ושאר ענייני ממונות. שי הביאו את "שלום-עליכם" בעצמו הממר בבורסה בכספו ובכספי משפחתו, לליגי לוג וללעג הבאים לכדי ביטוח באיגרותיו של מנחם-מנדל אל זוגות "שיינה" שיינה, היושבת בעיירה כתיאליבקה. גירסה זו של אהרנלי מתאמצת להביא בלשון רכה את עלילות מנחם-מנדל לבני הדור הנוכחי של קוראי העברית. וזאת בנוסף לגירסה "הרשמית" של מנחם מנדל, אותה תירגם חתנו של המחבר, הסופר י.ר. ברקוביץ**.

מנחם-מנדל פותח בסיפורו של מגיה כימטי-מטורית ששמה, "לוגדון"; "להי" כמר נמכרת הוא על דברתי של איש, ולראות אין רואים אותה. מדי רגע מש' תנה היא: הנה היא ביוק, הנה היא בזול, הנה היא, הוס', הנה היא, כפ... השערים משתנים וקוסצים במהירות מש' געת, עמים מירבקים הלך ושוב, ויהי דים מתרצצים ככים כמו בירוי, ערשים געשעפמי*** ומתעשרים, וגם אני כ' תוכם... כך מסביר מנחם-מנדל לרעיותו את עולם הבורסה. אלא שמגיה, "לוג' דון" יורדות, ובירידתן גוררות הן את- ריהן את כל אותם שהשקיעו בהן את ממונם. את המפלות מתאר מנחם-מנדל כך: "...ועפות סטיריות-לחי, וילוולים וחרשות גירופים, וגם אני בתוכם... עוק' שרש-לרבר — משתבר שאין, "לוגדון" כ' צום מקום! — כלכל, ונתני היקרה, רע ומר; השקעתי את כל הרכוש, עם הקרן, עם התכשיטים שקנית לך, אפילו את קפוטת-השבת שלי מישכנתי — והכל נבלע שם..."

אלא שלקחי הבורסה האודיסאית אינם מספקים את יצר ההרפתקנות הכלכלית של מנחם-מנדל, והוא מגיע בדרך-לא-דרך אל הבורסה היהודי-צית. שם הוא מגלה את נוסחתי-הקסם של ניירות הער. כותב מנחם-מנדל לשיינה-שיינדל רעיי חו, ומסביר: "להווי ידוע לך שאני עף, אני מס, אני לוחט ובווער, אני קופץ ומנתר, אני גדל! רבים מקנאים בי, כאשר מה שאני קונה היום, מתייקר

* שלום עליכם, כתבים — מנחם מנדל; עברית: אריה אהרנלי; הוצאת אריף; 166 עמודים (כריכה קשה).
** שלום עליכם, כתבים — מנחם מנדל; עברית: י.ר. ברקוביץ; הוצאת דביר; קציב עמודים (כריכה קשה).
*** באיזיש: עסקים.

למחרת. הקרנות' עשו תזוזה של עוד מאתיים רובל, והליליפוטים' עברו כבר כרוך השם את האלפיים המש-מאות; אך לא כדאי לי עוד למכור, כי כולם אמר' רים שזה עוד יעלה ויעלה. סברה בכלל שהוצלארין קסצה על הניירות' שלנו. ערשים, סינדיקאט', כלומר ידי-אחת, ריי צים לקנות אותם עד לשיק', לא להשי' איר אפילו, נייר' אחד לרפאה!..."

כעבור כמה מיכתבים מתברר, כי עני- ייני מנחם-מנדל ביהופיץ מצליחים כפי שהצליחו עסקי-הבורסה שלו באודיסה, והוא מסביר: "להווי ידוע לך שיש אנדרלמוסיה, מהומת-עולם! היינו, הגיי' עד מפיטרבראג, קורסים' כאלה שממש חשכו עינינו! כמו רעם כיום כהיר,

שדום עליכם
תשקיף דמוני של מציאות היסטורית

כמו פצצה! חשכו כל המישרדים, רעיי- דתי-ארמה, נקרשציאטיק! ותיכף אחרי פיטרבראג נתנה, ועק' (מכח) וארשה עם הקורסים' (עשרים) שלה! ופרצו מהומה, כהלה, רצחה, פחד! השפגלאנ' טים' (בנקאים) קודרים, חורבן בית- המקדש! תארו לך, זוגתי היקרה, כי ה,מאלצבים' שהערכתני אותם כאוסן גם באלפים רובל, התיישבו בדעתם וירדו עד תשע-מאות וחמישים! או, למשל, פוטיבילי: הלא מוצב היה להם להי' קבר חיים מאשר לרדת מגאה שמותים בחורה לשמונים ושבע... ומנחם-מנדל ממשיך בהסבריו מהבורסה: "מאין באה המהפכה — אין איש יודע. יש אומרים כך, יש אומרים כך. זה נובע מן הכסף, כלומר מכך שאין כסף. כרייטש' זה נקרא, געלד-מאנגל' (מחסור בכסף, ב' שפה הגרמנית), ובלשוננו פשוט: אין פרטה לפרטה', והלא תשאלו מסתמא: סטייטש', הלא רק אתמול התגולל הכסף בחוצות? תיקן, נשאתר קרשיא! אבל איך שלא יהיה, הספרים ניכחו ברות' חים, וגם אני כתוכם..."

תחת הכותרת מיליונים מביא שלום-עליכם את הפרק הבא, העוסק ב.סוחרים. סטוריס, שפגלאנטים'. הוא מסביר את עיסוקו החדש לשיינה-שיינדל כך: "להווי ידוע לך שלא הבנת כראוי מה שכתבתי לך. שלא תתיישר כלל עליכך שהפכתני מ-שפגלאנט' למספר — גם זו למחבה. אינני יחיד ביהופיץ. יש אצלנו, בלי- עני-הרע, הרבה ספרים, ספרים לסוכר, ספרים למניות, ספרים לתבואה, ספסי רים לכסף, לבתים, לאחוזות, ליערות, למכוניות, לרפסדות, לבוליי-עץ, לבתי- מלאכה, לבתי-הרשת, לרכבות, וכל מה שהפה מסוגל לבטא, והלב מסוגל לחשוב — יש לזה ספר... לא נעשה פה שום געשעפמי' ללא ספר: וכל ספר צריך ל

קונה, והוא יש לו מוכר, וכך עולה יפה הווינו...". עיסוק מהמקובלים במדינת-ישראל. ובדומה לסיפור השיגשוג של מניות הנפט בישראל, מסביר מנחם-מנדל הצל- חה נוספת שלו לזוגות: "להווי ידוע לך שמברוצקי נפרדתי. כלומר לא רכנו חלילה, אבל הפסקתי ללכת לשם — מה לי ברצקי*, כשהגעתו כבר בכלל אל רוסשילד בפאריס? והלא תשאלו כפי- המא איך מגיע אני, מנחם-מנדל, עד לרושילד בפאריס? או התיירך הוא אומנם שוב קוקן ושוב נפט! כל מעיי- גות הנפט של קוקן — שלו הם, ובעצמו יושב בפאריס. הלא נשאלת השאלה, איך צולה שונרא את המים?...".

את סיפור קשריו עם רושילד הוא מסכם ב,שהשם יתברך יעזור רק, שתגיע התשובה הטובה מרושילד, את מכינה כבר, איזה פרצוף יהיה בעיני לכל ספרי יהופיץ הגדולים? רק זו רעה הולה ש' כינתיים הסרה פרטה מוזמנת...".

מנחם-מנדל גופל ברשתם של ספרים מוכשרים ממנו, והוא מסביר את מפרלות לזוגות: "לא נוצרתי כנראה להתעשר מכספרות, כמו ספרים אחרים... והוא ממשיך: "כולם ערשים, טראסקי, מרעיי' שים עולמות, רק אני לבדי עומד ומכיש, איך העוילים' מגלגלים, געשעפמי' וערי' שים כסף, ואני מסתובב לי כמו זר. אני רואה לנגד עיני מיליונים על גבי מילי- יונים ואינני יכול לתפוס אותם...".

פרק נוסף ומשעשע הוא הפרק המגלגל "פרנסה מוכבדת — מנחם-מנדל — טו' פ"; סיפור בעל גימה אוטוביוגרפית. הפרק לא פידלתי מתאר את הרפתקותיו של מנחם-מנדל כשדכך, ובפרק שלים- של לימוד הופך מנחם-מנדל לסוכר-ביטוח. אם לאמץ את השקפתו שה הפרופסור דן בלרון, הבוחן את עלילותיו של מנחם-מנדל כתהליך העובר על יהדות מוזר-האירוסה כולה, בסוף המאה שעברה ובראשית המאה הנוכחית, נע מנחם-מנדל "על רקע שיש בו משום תשקיף דמוני" גרוטסקי של מציאות היסטורית...".

מנחם-מנדל של שלום עליכם הוא ספר קריאה עצוב בישראל של 1981; הוא מהווה מראה מעוותת של החברה היש-ראלית בהשתקפות הגלותית ביותר שלה.

מדע בידוני

שטארק ושות'

ספרו הראשון של סופר מד"ב (מדעי-בידוני) הנודע פיליפ ק. דיקן שראה אור בעברית, הוא הצלם **; תיאור יוצא-דופן בספרות המד"ב של ראשית המאה ה-21. ספרו של דיק מעמיד בתוך הבית-הלכן בווינגטון יספהיה בת 20, השולטת עבודה, "וקן" חדש כבעל. המפלגה השלטת היא "המפלגה הדמוקרטית-רפובליקאית", שהתאחדה, "בערך בשנת 1985, זמן קצר לפני שגרמניה הצטרפה לארצות-הבר' רית...". בסיפור זה בולט הפסיכיאטר האחרון עלי-אדמות, המטפל בפסנתרן פסיכו-קינטי ובעוד דמויות תמהוניות מעט של עולם שטוף קרינה רדיואקטיבית. את

* מיליונר ידוע ברוסיה, שהתפרסם ב- עסקי הסוכר שלו.
** פיליפ ק. דיק — הצלם; עברית: נורית יהודאי; הוצאת מסדה; 189 עמודים (כריכה רכה).

הרמן גרינג' אבל הוא חייל טוב.